

Riturile de trecere – obiceiuri în legătură cu nașterea, căsătoria și moartea în Giuleștiul Maramureșului

*Muzeografa Barz Mirela Ana
Muzeul Maramureșan Sighetu Marmației*

Maramureșul, ținut de legendă, cu istoria dăltuită în lemn și piatră va rămâne de-a pururi un sanctuar al tezaurului străbun de credință, datini, obiceiuri, iar noi, fiii lui, avem datoria să fim vrednici de zestrea ce ne-a dat-o. Aici, folclorul este foarte bine conservat, mai ales de oameni simpli, neștiutori de carte, dar care sunt adevărate enciclopedii umane. Savantul japonez Mioru Nambara, specialist în istoria civilizațiilor, spunea despre Maramureș: „*Țăranii Maramureșului nu vin de nicăieri, ai sentimentul că au venit din cer în Maramureș. Aici, în Maramureș, este omul primordial în noblețea sa princiară, în frumusețea lui de înaltă civilizație*”.

O vatră cu bogate tradiții, un sat în care s-au păstrat nealterate tradițiile și obiceiurile strămoșești, graiul și portul popular, așezat pe Valea Marei este Giuleștiul Maramureșului.

Vom vorbi în această lucrare despre obiceiurile care marchează principalele momente din viața omului nașterea – căsătoria – moartea, și pe care învățatul francez Arnold Van Gennep în celebra sa lucrare *Les rites de passage* le numește **rituri de trecere**, și care încep, firește, prin cele legate de naștere.

Venirea pe lume a unui copil este un prilej de bucurie pentru familie și chiar pentru întreaga colectivitate. Se considera că familiile fără copii sunt pedepsite de Dumnezeu și neamul lor se va stinge. De aceea, cel mai rău blestem asupra unei familii este: *Peri-v-ar zița și n'eamu!*

Nașterea, reprezentând trecerea dintr-o lume necunoscută în alta cunoscută, este stăpânită de grija pentru integrarea perfectă în această lume. *Obiceiurile de naștere vor fi dominate de rituri și ceremonialuri de integrare (...); aceasta este deci marea integrare a noului născut în destinul său pământesc*¹. De aceea tot ce vor face persoanele apropiate copilului (mama, tata, moașa, nănașul sau nănașa) vor fi rituri cu caracter benefic.

În general, familiile din sat se bucură mai mult de nașterea băieților, aceasta deoarece *bărbatul este mai stăpân pe soarta lui decât o femeie*. Totodată, există credința că prin băieți se asigură continuitatea neamului. Atunci când se nasc gemeni se crede că tinerii căsătoriți sunt mai roditori. Numărul mare de copii, indiferent de starea socială, se explica prin credința puternică a sătenilor, întreruperea sarcinii fiind considerată păcat de moarte. Femeile gravide, în graiul local sunt numite *grose*, iar cele ce nu puteau avea copii *sterpăciuni*.

¹Mihai Pop, Pavel Ruxândriou, *Folclor literar românesc*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 174

Demult, femeile nășteau acasă asistate de așa zisele moașe din sat. Acestea erau femei pricepute, înțelepte ce-și asimilau cunoștințele medicale de la alte moașe din sat. Astăzi copiii se nasc în spitale, la oraș, iar moașa a dispărut din sat.

Există multe superstiții legate de perioada sarcinii, toate demonstrând grija mamei și a colectivității pentru destinul nou-născutului: femeia *grosă* (gravidă) trebuie să mănânce tot de ce i se face poftă, pentru a naște un copil *ipen* (normal, sănătos); nu avea voie să se uite la oameni morți sau la oameni deformați pentru a nu semăna cu aceștia copilul care urmează să se nască; să nu poarte flori și nici cheie la brâu, pentru ca pielea noului născut să fie curată, fără semne. În general gravida era scutită de eforturi mari, dar lucra până la naștere, prin aceasta se credea că nașterea va fi mult mai ușoară. Frecvent se întâmpla ca femeia să nască la munca câmpului sau în alte împrejurimi.

Moașa satului nu-și făcea prezența la gravidă până când acesteia îi începeau durerile. Moașa împreună cu nașa de la cununie se îngrijeau de copil și de mama acestuia până la botez. care de obicei se făcea la trei săptămâni după naștere, iar mamele se duceau la molidvă la șase săptămâni după naștere. Dacă nou-născutul este foarte slab, este botezat mai repede, pe la trei zile, ca nu cumva să moară nebotezat că devine strigoi.

Dacă în prima noapte după naștere mama visa ceterași și veselie, se credea că acel copil va fi lotru și jucăuș, iar dacă visa urât apărea teama că va muri copilul¹.

În toate comunitățile tradiționale maramureșene, șase săptămâni după naștere mama era considerată impură. Această impuritate se transmitea în mod normal și copilului care era supus unui anumit număr de tabuuri². Pentru realizarea purificării și integrării copilului trebuia despărțit mai întâi de mediul său anterior, adică de pânțele mamei. De aceea moașa va tăia cu mare grijă buricul (cordonul ombilical) și va lega buricul cu fir de ață fiert în apă și tot ea va îngropa placenta în pământ, între florile din grădină să sie drag la lume ca florile.

După trei săptămâni avea loc *botezul*. În zilele noastre însă, dacă copilul este sănătos, botezul se face după șase săptămâni. Pentru toți creștinii, aceasta înseamnă purificarea de păcatul strămoșesc și trecerea copilului în rândul creștinilor. La acest eveniment participă nănașa de botez și moașa, aceasta din urmă fiind înlocuită, mai nou, cu una din femeile foarte apropiate din neam. Astfel, în ziua botezului, nașa venea la lehză acasă pentru a îndeplini scaldă ritualică: spăla copilul într-o ciupă (cadă de lemn), în care se puneau flori (pentru ca acel copil să fie frumos ca florile), agheasmă (să fie păzit de rele) și bani (să fie bogat). Numele de botez se da, în general, după numele părinților sau al bunicilor, nașilor sau al sfinților din ziua în care s-a născut copilul.³

¹ Inf. Lazăr Maria, 68 de ani, 7 clase, Giulești

² George Cristea, Mihai Dăncuș, *Maramureș un muzeu viu în centrul Europei*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000, p.98

³ Inf. Pop Irina, 48 de ani, 8 clase, Giulești

După întoarcerea de la biserică, are loc o petrecere numită *botejune*. La această petrecere participă tot neamul și cei apropiați familiei. Când sosește nașa cu copilul de la biserică, acesta i-l dă mamei zicând: *Mi-ai dat un păgân / Ți-am adus un creștin*. Se servesc mâncăruri tradiționale. În general la *botejune* se horește și se joacă mai puțin. Mama își manifestă bucuria mai ales dacă cel născut era fecior: *Am avut și eu un dor / Să am pă lume-un fecior / Doru mi s-o împlinit / Ș-un fecior am dobândit*. La încheiere participanții pun în fața copilului daruri, în special hăinuțe, iar în zilele noastre și bani.

Dacă copilul se îmbolnăvea foarte rău era vândut pe fereastră unei vecine sau rude care avea copii sănătoși și îi schimbă numele de botez în alt nume. Mama stă în casă cu copilul în dreptul ferestrei cumpărătoarei zicând: *Eu îți vând pe Pătru* (numele de botez al copilului) *și odată cu el tăte bolile, tăte relele și necazurile lui. Tu să imi dai înapoi pă Ion* (numele nou al copilului) *curat și luminat și de beteșuguri scăpat*. Cumpărătoarea îi dă copilul înapoi mamei tot pe fereastră zicând: *Eu îți dau înapoi pă Ion curat și luminat și de tăte beteșugurile scăpat, ți-l dau sănătos*. Prima baie după ce copilul a fost vândut, mama o aruncă în vale zicând: *Așa cum cură apa curată la vale așa să piară tăte bolile de pă pruncul mneu și să rămână curat*.¹

Foarte multe obiceiuri despre acest moment important al ciclului vieții s-au pierdut și nu se mai practică în prezent. De asemenea, cântecele de leagăn sunt foarte puține, păstrându-se doar frânturi: *Haia, haia cu mama / Că mama te-a legăna / Și coconu s-a culca / Haia, haia pui de pește/ Io te-am făcut / Io te-oi crește*.

Căsătoria reprezintă un fenomen folcloric complex, un moment important în viața omului și a societății. Căsătoria reprezintă în primul rând o schimbare a statutului relațiilor sociale a individului, o trecere de la starea de fecior (fată) la bărbat însurat (nevastă).

*Astăzi în formele populare tradiționale căsătoria se realizează prin manifestări complexe în care se îmbină elemente cu caracter economic, juridic, ritual și folcloric pentru a forma un mare spectacol popular, o importantă manifestare artistică populară*².

Căsătoria presupune o bună cunoaștere reciprocă a celor doi pretendenți pentru a putea face față schimbărilor survenite în viața lor. În largul evantai al obiceiurilor de peste an există multe prilejuri de apropiere între tineri și anume: clăcile, jocurile de duminică, șezătorile, băutele, colindatul etc.

Dintre riturile de anticipație a căsătoriei, pot fi amintite practicile menite să asigure acest eveniment: tinerii să nu fie călcați pe picioare, să nu stea în colțul mesei, să nu fie măturați pe picioare; când mătură fetele să nu dea gunoiul spre ușă că-și dau pețitorii afară. La aceste superstiții se adaugă practicile legate de ghicirea ursitului (la Anul Nou, Bobotează sau Sf. Andrei), precum și vrăjile prin care erau aduși în șezătoare. Însă în zilele noastre aceste practici și-au pierdut caracterul magic, având mai mult un rol de divertisment.

¹ Inf. Rednic Maria, 82 de ani, 4 clase, Giulești

² George Cristea, Mihai Dăncuș, *Op. cit.*, p.156

Principalele momente ale ceremonialului de nuntă sunt: peșitul, *credința* (logodna), chematul la nuntă, cusutul steagului, pregătirile pentru nuntă, venirea mirelui cu alai la casa miresei, iertăciunea, cununia, masa mare, jocul miresei, strigătul la găină, împrhoditul miresei.

Feciorul care vrea să se însoare cu o anumită fată, trimite la casa acesteia o rudă apropiată, un prieten sau tatăl acestuia pentru a o cere în căsătorie de la părinți. Dacă părinții fetei nu sunt de acord cu măritatul fetei, aceștia invocau o mulțime de motive: ba e prea tânără, ba nu știe să gătească etc. Dacă părinții s-au hotărât să-și mărite fata, peșitorul și părinții lui sunt invitați acasă la mireasă, să vină *pă văzute*. Atunci se stabilește și data logodnei și a nunții. Cu trei duminici înainte de nuntă preotul le strigă în biserică *herdetișul* (vestirea nunții). Logodna sau *credința* se făcea acasă la mireasă, unde participau rudele apropiate și prietenii. Fetele și feciorii joacă și strigă, făcând glume pe seama celor doi miri.

Nunțile în comuna Giulești se făceau de obicei iarna, în *cășlegi*, când oamenii au mai mult timp liber. Chematul la nuntă se face cu o săptămână sau două înainte de către un membru al familiei cu o vârguță în mână. Se cheamă tot satul, iar cel mai important era să cheme *druștele* (domnișoarele de onoare ale miresei).

Important de precizat este că mireasa își alege *druștele* dintre rudele apropiate, iar mirele stegarii tot dintre rude. Dacă s-ar întâmpla în sens contrar, ar fi o renunțare la neam. Participarea neamurilor la evenimentele deosebite din viața celor apropiați este o chestiune de bunăcuviință. Ajutorul mutual constă, în special, în completarea proviziilor familiei cu ouă, lapte, slănină, groștior (smântână), murături, etc.

Între secvențele premergătoare nunții se distinge prin trăsături aparte și prin spectaculozitate cusutul steagului sau cusutul cununii. La aceasta din urmă iau parte *druștele* și prietenele miresei. Cusutul steagului avea loc la casa mirelui în ajunul nunții. După terminarea steagului se joacă steagul pe o melodie specifică zonei (jocul bărbătesc). Stegarul scutură steagul după ritmul muzicii, feciorii joacă și strigă diferite strigături: *La cusutul steagului / Joacă ruja macului / Din mijlocul satului / Măi Văsi, pretenu mne / Steagu l-am cusut cu greu*.

Steagul este un simbol important al căsătoriei; el este un simbol masculin de vitalitate și putere, în care relațiile dintre bărbat și femeie, viață și moarte, precum și valorile patriarhatului sunt codificate cultural¹.

Nunta propriu-zisă, un adevărat spectacol, începe sâmbăta după masă. Se adună invitații: ai mirelui la casa lui, ai miresei la casa ei. Aici sunt așezați la masă. *Druștele*, dar și alte femei strigă la mireasă (mire). Strigăturile au o mare valoare artistică în întregul ceremonial al nunții și în folclorul literar contemporan strigătura reprezenta categoria cea mai dezvoltată și cea mai vie.

¹ Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Iași, Editura Polirom, 1998, p.63

*Această vitalitate este determinată de capacitatea de adaptare la viața contemporană.*¹

Suita strigăturilor este încheiată cu închinatul peste masă și ciocnirea sticlelor.

Înainte de a veni mirele după mireasă, aceasta își cere iertare de la părinți, dacă le-a greșit cu ceva în timpul șederii ei în casa părintească. *În modelul ceremonial de trecere, iertăciunile reprezintă sfârșitul secvenței întâi, al despărțirii. Mireasa se despărțea de familia ei, se rupea pentru a trece în secvența următoare, printr-o serie de acte ceremoniale în noua familie*².

De multe ori aceste iertăciuni sunt strigate de către mireasă în versuri, iar dacă mireasa este timidă acestea sunt interpretate de druște sau neveste, dar atribuite miresei: *Ia-ți mireasă iertăciune / De la mama ta și-i spune / Mamă de vrei să mă ierți / Că de astăzi nu vă vezi / Cu tine cât am trăit / Multe eu și-am mai greșit / Că nu-i fată să să nască / La părinți să nu greșască*. Drușca îi strigă la mireasă: *Mireasă de-amu-nainte / Drumurile țâ-s oprite / Numa tri țâ-s năpustite / În grădină după ceapă / La fântână după apă / Și la mâta câteodată*.

Și mirele își ia iertăciuni. Spre comparație dăm un exemplu: *Tată, îți mulțămnesc că m-ai crescut mare și mă iartă de Ț-am greșât cu ceva*.

După iertăciuni alaiul va porni înspre casa miresei horind și jucând. Steagul este săltat în ritmul dobei. Jucatul steagului este o chestiune de măiestrie și prilej de discuții între feciori și fete.

Obicei străvechi, nunta implică participarea unor persoane deosebite, *călăreții*. Atunci când mireasa este dintr-un sat străin, alaiul nunții este precedat de călăreți, adevărați vestitori ai spectacolului. Se aleg cei mai frumoși cai din sat și sunt împodobiiți cu mătăsuri, panglici multicolore, cu verdeață. Șaua pe cai este obligatorie. Pentru întregirea spectacolului există obiceiul de a îmbăta caii, pentru a păși cât mai țațoș. În ultimii ani acest obicei tinde să dispară, mireasa fiind adusă cu mașina.

În momentul în care mirele ajunge cu alaiul său la casa miresei, el va găsi poarta încuiată, iar pentru a putea intra stegarii aruncă steagul de trei ori peste poartă. În casă mireasa este avertizată că au venit socrii după ea, aceasta continuând să plângă însă *în aceste momente plânsul miresei nu este o reacție interioară sau nu neapărat ci o obligație rituală de bunăcuviință*³. Mireasa trebuie să-l întâmpine pe mire.

După ce se spune o rugăciune, de obicei de către naș, alaiul se îndreaptă cu cântec și joc spre biserică. Alaiul este bine organizat: nănașii, mirele între două druște care țin în mână un batic, în spatele mirelui stegarul care, ajungând la biserică, aruncă steagul peste portiță prinzându-l un alt fecior. În fața bisericii, feciorii strigă: *Ciudă mi-i de asta treabă / C-o s-o strâns atâta babă / Mereți acasă femeii / Și puneți la foc păstăi / C-or zini fetele bete / Și-or mânca păstăi neserte*.

¹ Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *op.cit.*

² Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, 1976, p.172

³ Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Op.cit.*, p.352

În concepția țăranului maramureșean *cununia religioasă* are o semnificație mai mare decât cea civilă. Cununia religioasă se desfășoară după un anume ceremonial. Mirii intră în biserică încadrați de nănași și urmași de stegar, apoi începe cununia. În timp ce mirii se cunună, ceilalți feciori și fete joacă în drum. Aici se strânge tot satul pentru a vedea *cine cu cine joacă*. După cununie, alaiul merge cântând și jucând spre casa unde se va ține petrecerea, casa cu nunta. La intrare, mirii sunt așteptați de părinții lor, mama cu un *țâpoi* (pâine albă împodobită cu verdeață) în mână și tata cu țuică. Stegarul intră înaintea mirilor și înconjoară casa de trei ori cu steagul în mână, pe urmă îl așează pe perete desupra mirilor și se ocupă de rânduielile nunții. Înainte de a intra mirii în casă, druștele îi așteaptă cu un blid de grâu din care aruncă peste ei și peste nuntași în ritmul unei strigături: *Eu țâp grâu nu țâp săcară / Mirii să aibă ticneală / Eu țâp grâu ales pă masă / Zile bune la mireasă / Eu țâp grâu și nu țâp goz / Că mirele ni-i frumos / Ș-oi stropi cu busuioc / Mirii să aibă noroc*. Alaiul intră în casă. Masa durează până înspre dimineață.

*Folcloriștii sunt în general de acord în a considera masa actul de consfințire a unirii dintre cei doi tineri și dintre cele două neamuri*¹.

Când masa este pe sfârșite izbucnește *strigătura la găină* unde sunt explorate codurile care guvernează sexul și sexualitatea. Sub protecția ritualului strigăturile schimbate între cele două femei devin din ce în ce mai sugestive². De la Ion Ghinoiu aflăm că *mărul, simbol fitomorf al fetei nenuntite este acum înlocuit cu găina, simbol zoomorf al fetei nuntite*³.

Găina este frumos împodobită cu verdeață, busuioc și cu țigara în cioc. Este adusă pefarfurie de către *socăciță* (bucătăreasă) iar intrarea acesteia va fi anunțată printr-o strigătură, îndreptându-se cu ea către nănași. Acest moment este așteptat cu nerăbdare de nuntași, fiind cel mai vesel, provocat de strigăturile socăciței și răspunsurile nașilor: *Faceți-mi loc feciorași / Să mă duc cătilinaș / Cu găina la nănași / Zi-mi ceteraș mai cu dor / Di pă prag să mă cobor / Faceți-mi cărare mare / Că eu zin din depărtare / Cu găina de vânzare / Găina mi-i outoare / Cu slănină pă stinare / O mâncat ce-am mâncat noi / Felu-ntâi și felu doi / Ai săraca nănașa / Cum să uită ca vulpea / Să-mi apuce găina / Scoală nănașă și ie / Găina din mâna me / Că-i din mână ușure / Și nu ti-neca cu ie / Pleacă nănașu și iartă / Găina de n-a si seartă / Că lemnele-s în pădure / Și eu n-am avut săcure / pădurarii-s oameni răi / Și se dau după femei / Și după mine s-ao dat / C-o știut că n-am bărbat*.

După terminarea strigăturii la găină se scot mesele și începe *jocul miresei*. Fiecare este curios să vadă ce sumă de bani pun cei care joacă mireasa. În funcție de primele sume, pun toți ceilalți participanți. Se juca după melodia de învărtit. Astăzi însă jocul miresei a dispărut.

Nunta se încheie cu *îmbălțuitul* miresei, schimbarea cununei de pe cap cu pânzătura (năframa). Sarcina principală revine stegarului și druștelor.

¹Mihai Pop, *Op. cit.*, p. 175

²Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual poetică și cultură populară în Transilvania*, Iași, Editura Polirom, 1998, p.87

³Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1997, p.139

Stegarul pune o năframă pe steag și joacă steagul deasupra capului miresei, până când năframa cade pe cunună. Năframa este respinsă și pusă înapoi pe steag. Jocul continuă și druşca îi strigă miresei: *Mireasă nu si nebună / Ce te cânți după cunună / Lasă zdere celelalte / Că rămân nemăritate*. La finalul acestui joc, nănașa ia cununița de pe capul miresei și-i pune năframă. Această schimbare a cununiței cu năframa simbolizează trecerea într-o altă stare, și anume aceea de *femeie măritată*.

Noua nevestă trebuie să se supună regulilor noii familii (dacă a plecat de noră), să nu meargă să-și vadă părinții, ca să nu se despartă de soț. Este integrarea în noua stare.

În folclorul nostru, obiceiurile în legătură cu moartea au păstrat, mai mult decât celelalte obiceiuri în legătură cu momente importante din viața omului, credințe și practici străvechi anterioare creștinismului.¹

În mentalitatea populară moartea nu este văzută ca un punct final ci ca o trecere dintr-o lume în alta, dintr-o stare în alta. Pentru a se putea integra în noua stare, defunctul trebuie să se despartă de vechea stare. Astfel există o serie de *obiceiuri, acte rituale și practici magice care asigură ieșirea sufletului din adăpostul antropomorf, trupul și integrarea lui în adăpostul geomorf, pântecul Pământului, fără pericole deosebite pentru cel plecat și pentru cei rămași²*

În satul Giulești, oamenii mai cred că moartea își are semnele ei, care o prevestesc: căderea stelelor, căderea icoanelor de pe pereți, anumite vise (căderea unui dinte etc.).

Există credințe că moartea va fi mult mai ușoară dacă muribundul își cere iertare de la cei din familie *ierțați-mă că eu mă duc și dă mâna cu aceștia*. Aceasta este o împăcare și cu sine. Niciodată omul bolnav care *trage a muri* nu este lăsat singur, cineva din familie trebuie să stea tot timpul cu el. Decesul unui membru al comunității este anunțat prin tragerea clopotelor la biserică dimineața, la prânz și seara.

Respectându-se tradiția, după ce moare un om, femeile și fetele din neamul lui își despletesc părul și poartă pânzătură neagră, ca semne ale doliului. Bărbații, indiferent de vreme și anotimp, șase săptămâni umblă cu capul descoperit, nu se bărbieresc și nu-și taie părul. *Se spune că părul despletit, barba nerasă sau capul neacoperit ajută ca obstacolele din calea mortului să fie evitate³*. Mortul este spălat, tuns și bărbierit (dacă este bărbat), iar părul, trusa de bărbierit, foarfecele, prosopul și apa în care a fost spălat se aruncă sau se îngroapă într-un loc ferit pentru a nu fi călcat. *Mortul, îmbrăcat în haine pregătite special pentru înmormântare încă din timpul vieții, este așezat în sicriu și pus pe masă cu picioarele spre ușă ca lumea să poată veni să-și ia rămas bun de la el.⁴* În camera unde este așezat mortul se iau oglinzile și țesăturile de pe pereți, pentru ca interiorul să fie cât mai sobru. La capul mortului va arde tot timpul o lumânare „lumina sufletului” și o altă lumânare de

¹ Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, 1976, p. 157

² Ion Ghinoiu, *Op.cit.*, p. 123

³ Gail Kligman, *Op.cit.*, p.123

⁴ Mihai Dăncuș, *Zona etnografică a Maramureșului*, Ed. Sport – Turism, București, 1986, p. 188

dimensiunea mortului „lumina trupului”. Această lumânare trebuie ținută aprinsă până la îngroparea corpului pentru că ea *asigură lumină pentru călătoria mortului; se crede că este periculos pentru suflet ca această lumină să se stingă*¹. După ce totul este pregătit, femeile încep să cânte mortul, adică să-l bocească. *Bocetul satisface nevoia acută a dialogului cu cel care pleacă, părăsind pentru totdeauna lumea de aici*².

O parte interesantă a ceremonialului este *priveghiul*. La casa mortului, timp de două nopți, vin feciori și bărbați (dacă morul este bărbat) pentru a nu lăsa mortul singur. Cei veniți la priveghi joacă diverse jocuri distractive: cărți „în crăițe”, fac glume, amintesc de trecutul mortului. La priveghi *se petrece* într-un anumit fel, iar rolul acesteia nu este numai de a a lunga somnul celor veniți ci și să marcheze în cadrul ceremonialului de trecere momentul despărțirii de cel mort.

La înmormântare participă întreaga comunitate, vârsta celui decedat având un rol important. Ceremonialul *prohodului* are loc de obicei, a treia zi, începând de la amiază. Când *clopoté* la biserică, oamenii care doresc să participe la înmormântare pornesc spre casa mortului. O parte din familie pleacă după preot și dieci. Aceștia aduc la casa mortului și praporii (steagurile bisericești). Preotul intră în casă, sfințește apa și va stropi participanții, casa și curtea. Diacul efectuează *sfeștania*, desenând o cruce pe perete care va rămâne acolo un an de zile. *Se crede că acest simbol marchează prezența în casă a sufletului mortului, care nu și-a încheiat călătoria, precum și faptul că gospodăria e îndoliată*³. După sfințirea casei rudele mai apropiate (6 persoane, bărbați) scot *copârșăul* (sicriul) din casă astfel încât mortul să fie cu picioarele înainte și închid imediat ușa după el ca să nu se mai întoarcă să ia cu el și alții din neam. Observăm că *ultimul drum se desfășoară sub semnul despărțirii energice, fără nici o șansă de întoarcere în lumea de aici*⁴.

Sicriul este așezat în centrul curții, pe o masă, pe care se pune icoana Sf. Marii, lumina trupului și un blid cu apă sfințită și busuioc, iar preotul oficiază slujba. După terminarea slujbei religioase, preotul prezintă participanților fapte bune din viața mortului, iar în final citește *iertăciunile* luate de acesta de la rude, vecini, prieteni.

După acest moment, diacul cântă *versul*, o prezentare în versuri a vieții decedatului, a suferințelor lui, a faptelor bune săvârșite de acesta. *Versul* este compus de diacon iar *poetica este influențată de tradiția literară și tinde să aibă un caracter moralizator*⁵.

În sicriu se pune o *botă* și un *colac* iar în mâna mortului se pun bani. Colacul îi servește ca *merinde* pentru lumea cealaltă, de botă se servește pentru a pătrunde prin întunericul celuiilalt tărâm, iar cu banii trebuie să-și plătească vămile de trecere în lumea celor morți.

¹ Gail Kligman, *Op.cit.*, p.122

² Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Op.cit.*, p.213

³ Gail Kligman, *Op.cit.*, p.136

⁴ Ion Ghinoiu, *Op.cit.*, p.126

⁵ Gail Kligman, *Op.cit.*, p.137

Înainte de a pleca spre cimitir, membrii familiei dau peste sicriu câte un colac și un ștergar celor care au ținut făcliile lângă mort în timpul înmormântării și celor care duc sicriul la groapă. Toate acestea se fac pentru *sufletu mortului*.

În drum spre cimitir se fac mai multe opriri, prima imediat după eșirea din curte, la răscruci de drumuri sau la porțile neamurilor apropiate, dar și la biserică, unde intră numai preotul.

Ajunși la groapă, preotul *pecetluiește* groapa, se lasă sicriul în groapă, participanții aruncă câte un pumn de pământ peste sicriu sau chiar câte un ban, apă sfințită și lumânarea trupului.

Invitații se întorc la casa mortului pentru a participa la *masă* în cinstea sufletului defunctului. În curte se întind mese lungi de lemn așezate paralel, copiii vor avea o masă separată. După ce sunt servite mâncărurile fiecare participant va primi câte un colac ritual.

Relațiile dintre vii și morți nu se sfârșesc acuma ci continuă pe întregul an de doliu. *Cele trei zile de ritual facilitează controlul rupturii inițiale, care reprezintă momentul cel mai intens, precum și instituționalizarea procesului complex de transformare. Ciclul următor constă din alte forme instituționale, rituale precum rugăciuni, mese, pomeni*¹. A treia zi de la înmormântare se oferă o nouă masă, dar de data aceasta cu mai puțini participanți. După șase săptămâni *vine rândul și sufletului să părăsească lumea de aici*² printr-un ceremonial numit *Pomana de șase săptămâni*. La un an se face o altă masă care marchează *integrarea finală a decedatului în ceia lume*³. Ocazii de pomenire a morților sunt și cu ocazia sâmbetei morților și a luminățiilor.

Înmormântarea tinerilor necăsătoriți presupune toate secvențele ceremonialului de înmormântare, dar în același timp ia și modelul nunții, respectiv nortul este îmbrăcat în ținută de mire - mireasă, druscă, stegar sunt prezenți în cadrul ritualului. La tinerii necăsătoriți, în drum spre cimitir, sicriul se duce pe umeri, iar la bifurcația drumului tinerii de învărt cu sicriul de trei ori, după soare. Convoiul mortuar este însoțit de ceterași, iar un grup de fete *se cântă* după mort. Praporii sunt de culoare albă, mireasa (în cazul în care mortul este un băiat) și druşca țin o năframă albă pe sub sicriu. *Desfășurarea nunții mortului este asemănătoare cu cea a oricărei ceremonii funerare; secvențele ritualice sunt identice: parastasul sau serviciul pre-funerar, scoaterea corpului din casă și din curte, cortegiul, îngroparea, pomenile, mesele comemorative. Conținutul de bază al bocetului este de asemenea identic*.⁴

Sinucigașii sunt îngropați într-un colț de cimitir, sunt înmormântați fără preot ci doar cu diac, fără să se tragă clopotele, și toate acestea din cauză că se consideră păcat să-ți iei singur viața. Se spune despre cei care se sinucid că devin strigoi și umblă noaptea, deoarece sufletele lor nu-și pot găsi liniștea.

¹*Ibidem*, p.148

²Ion Ghinoiu,*Op.cit.*, p.127

³Gail Kligman, *Op.cit.*, p.149

⁴Gail Kligman, *Op. cit.*, p. 166

Bibliografie

- Constantin Corniță, *Zona Maramureș. Matricea etnologică și paradigmele folclorului*, Ed. Umbria, Baia Mare, 2001
- George Cristea, Mihai Dăncuș, *Maramureș un muzeu viu în centrul Europei*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000
- Mihai Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș*, Ed. Sport – Turism, București, 1986
- Mihai Dăncuș, *Nașterea și copilăria*, Ed. Dacia XXI, Cluj Napoca, 2009
- Arnold Van Gennep, *Rituri de trecere*, Ed. Polirom, Iași, 1996
- Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1997
- Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Iași, Editura Polirom, 1998
- Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, 1976
- Mihai Pop, Pavel Ruxăndroi, *Folclor literar românesc*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976